

UMELECKÉ DIELA V ULICIACH PETRŽALKY

Napriek tomu, že je Petržalka prezývaná ako „betónová džungľa“ či „králikáreň“, počtom umeleckých diel nezaostáva za ostatnými mestskými časťami. Z tohto obdobia poznáme približne 52 sochárskych objektov, 7 veľkorozmerných a 5 čiastkových malieb na fasádach 12-poschodových panelákov a tri mozaikové diela. Vyberáme aspoň niektoré z nich.

Témy umeleckých diel

Sedemdesiate a osemdesiate roky 20. storočia prinášajú do sídlisk prvé dizajnové riešenia, ktoré jednotlivé stavby individualizujú. Dodávajú im osobitú atmosféru a spestrujú jednotvárne okolie panelových sídlisk. Výtvarné diela sú integrované do prostredia s väčším citom a vo vzájomnom kontexte (Obr. č. 1: *Múr dostihovej dráhy*). Súdobá umelecká tvorba reflektuje spoločenskú situáciu. Možnosti jej vyjadrenia sú ideologicky obmedzované, preto sa umelci realizujú vo všeobecnejších témach. Obvyklé motívy, ktoré predstavujú jednotlivé diela, sú: žena (Obr. č. 2: *Jar*), rodina (Obr. č. 3: *Klub mladej rodiny*), mladosť (Obr. č. 4: *Pieseň mladosti*), príroda (Obr. č. 5: *Strom*), posolstvo mieru (Obr. č. 6: Fontána *Pijúce holubice*), hrdina – predstaviteľ režimu (Obr. č. 7: *Oddanosť strane*), geometrické vzory (Obr. č. 8: *Geometrické reliéfy*) a na konci 80. rokov pribúdajú abstraktné diela (Obr. č. 9: *Kocka*).

Jednotlivé epochy sú charakteristické aj použitým materiálom. V tomto období sa na výrobu sôch v Petržalke používal najmä betón, pieskovec, bronz, kameň, keramika, plast a nájdeme tu aj zopár objektov z kovu (Obr. č. 10: *Reliéf*).

Obr. č. 1: Múr dostihovej dráhy s vyobrazením koní
Starohájska 21
Autor: Nezistený, 70. roky 20. stor.

Obr. č. 2: Jar
Ľubovnianska 3
Autor: Peter Roller, 1989

Obr. č. 3: Klub mladej rodiny
Vavilovova 2
Autor: Alexander Vika, 1989

Obr. č. 4: Pieseň mladosti
Starhradská 1 (pri Terne)
Autor: Ján Hučko, 1986

Obr. č. 5: Strom
Furdekova 14
Autor: Anton Vranka a Oľga Vranková, 1. polovica 80. rokov 20. stor.

Obr. č. 6: Fontána Pijúce holubice
Sad Janka Kráľa, Krasovského ulica
Autor: Ambróz Balážik, 1981

Obr. č. 7: Oddanosť strane
Parčík na Bulíkovej ul.
Autor: Ján Hučko, 1982

Obr. č. 8: Geometrické reliéfy
Trafostanica, Bulíkova 27
Autor: Nezistený, koniec 70. rokov 20. stor.

Obr. č. 9: Kocka
Vlastenecké námestie 1
Autor: Peter Roller, 1989

Obr. č. 10: Reliéf
Betliarska, areál čističky
Autor: Mária Podhradská, 1975

Umiestnenie

Najčastejšie sa tu vyskytujú menšie sochárske útvary ako samostatné prvky umiestnené do medziblokových priestranstiev (Obr. č. 11: *Mladosť*) alebo pred vysokopodlažnú stavbu orientovanú k širšiemu okoliu (Obr. č. 12: *Posolstvo mieru*). Viac vynikajú sochy nachádzajúce sa v uzavretých urbanistických priestoroch, ktoré vďaka nim pôsobia intímnejšie (Obr. č. 13: *Ženy s holubicou*). Sochárske diela môžeme nájsť aj pri školách alebo v parkoch. Obvykle sú ich výrazové prostriedky primerané vysokopodlažnej zástavbe (Obr. č. 14: *Holubica mieru*). V priestore obytnej štvrte slúžia aj ako orientačné body.

V 70. rokoch sa rozšírilo použitie maliarskych techník na sídliskách. Maliarske externé diela sa väčšinou spájali s mimoobytnými stavbami (napr. na stene potravín – Obr. č. 15: *Radostný život*) a využívali sa predovšetkým mozaiky a keramické kompozície na pohľadovo exponovaných plochách (Obr. č. 16: *Keramický reliéf s motívom slnka a ryby*).

Kolorit Petržalky dotvárajú farebné veľkorozmerné maľby s geometrickými motívmi na priečeliach panelákov. Tieto originálne detaily napomáhali vymaniť sa zo zajatia typizácie socialistickej výstavby. Vo viacerých prípadoch je hranica medzi dizajnom a výtvarným umením nejasná – napríklad aj pri hracích prvkoch pre detské ihriská (Obr. č. 17: *Tri objekty*). Tieto prvky boli do roku 1989 jednou z oblastí, kde sa uplatnili originálne návrhy architektov a výtvarníkov. Je zrejmé, že sa autori snažili zaujať užívateľov ihriska a stimulovať ich predstavivosť.

Na pomedzí dizajnu a umenia stáli napríklad deliace steny, kde boli výtvarné prvky doplnené sekundárne (Obr. č. 18: *Keramický reliéf*), alebo, naopak, vznikli ako výtvarné diela, ktorým bola druhotne priradená ešte iná funkčnosť.

Medzi unikátne výtvarné diela patrili práve veľkorozmerné maľby na siedmich bočných fasádach 12-poschodových terasových domov. Od roku 2005 postupne mizli pod zateplením domov. Posledná zachovaná maľba ostala na dome na Osuského ulici č. 1, oproti DK Zrkadlový háj (Obr. č. 19: *maľba Mier*).

Obr. č. 11: Mladosť
Lachova 13
Autor: Ladislav Berák, 1983

Obr. č. 12: Posolstvo mieru
Budatínska 63
Autor: Pavol Tóth, 1982

Obr. č. 13: Ženy s holubicou
Holičska 50
Autor: Jozef M. Horník, 1989

Obr. č. 14: Holubica mieru
Dolnozemska cesta
Autor: Karol Lacko, 1984

Obr. č. 15: Radostný život
Haanova 31
Autor: Jana Černá Korkošová, 1984

Obr. č. 16: Keramický reliéf s motívom slnka a ryby
Dudova 2
Autor: Ivan Vychlopen, prelom 70. a 80. rokov 20. stor.

Obr. č. 17: Tri objekty
Hrobákova 7
Autor: Alexander Bilkovič, 1984

Obr. č. 18: Keramický reliéf
Šášovská 6
Autor: Nezistený, 1. polovica 80. rokov 20. stor.

Obr. č. 19: Veľkoplošná maľba Mier
Osuského 1
Autor: Jozef Porubčín, 1985